

utóbb azonban rájön, vagy nem jön rá, hogy valójában nem tud mást tenni, csak várni. Figyelmesen várni, hogy kellő időben, amikor kopognak, vagy kiáltanak, ébren legyen és ki tudja nyitni az ajtót. Vagy meg tudja nyomni az exponáló zsinór gombját.

Vártam. A Nap egyre laposabban süttött be a völgybe, a vár bejárata sötétbe borult és a fénymérő már fél másodperces expozíciós időt mutatott. Muflonok jöttek, bégettek egy sort, csodálkoztak, hogy miért vagyok ott, majd elmentek. Megszólaltak a kabócák is. Valahol fenn az oldalon mozgolódás támadt. Disznók lehetnek – gondoltam. Amikor már a fél másodperc is túl rövid lett a filmemnek, pakolni kezdtem. Nem sikerült! Pedig várakozás közben ígéretet tettem valakinek, hogy ha sikerül, megírom a találkozás történetét. Hát minden nem sikerülhet!

És akkor a mozgolódás fenn az oldalon erősebb lett és elegánsan, jól fésülten, kialudva kigördült, mit kigördült, kihullámszórt egy fiatal kis borz az egyik szikla mögül. Szaporán kutatott a kidőlt törzsek alatt és mozgásából arra következtettem, hogy a vára felé tart. Vagy nem is a vára? Talán csak ide bújt legutóbb, amíg el nem mentünk? Valószínű, mert akkor innen indult volna. És akkor mégis, miért jött pont erre, pont most? Nem számított most már a sok miatt. Ott volt. Eljött a találkozóra, ha fotót nem is kért. De kit érdekelt már a fotó. Hiszen az csak egy papír, ez pedig egy élő borz. Semmit sem tud elmondani egy élő borzról egy fotó, egy leírás, de még egy videofelvétel sem. Nincs más lehetőség, ha török, ha szakad, találkozni kell vele, ha valaki át akarja élni ezt az érzést.

Azóta már napok teltek el és lassan elfelejtem a borzot. Már nem kell vágyakoznom a találkozásra. Bármikor találkozhatok vele. Összeismerkedtünk, vagyis aki kíváncsi volt a másikra megkapta a lehetőséget a találkozásra. Más nem is kell.

Most már csak arra a vágyamra kellene visszaemlékezni, amelyet a borz utáni vágy nyomott el. Ott sem lehet langyosabban – mondják a hozzáértők, sőt teljes szív, teljes lélek, teljes erő és egész elme szükségeltetik hozzá. Kevesebért nem adják. Pedig milyen közel van! Még a hegyről sem kell lemenni érte. Az egészről a borzok tehetnek. Meg a rókák, és a lepkék. Talán a csillagok is és a felhők. És a virágok. Nyáron. Máskor pedig a többiek, mind. Az én nem. Az én megpróbálta. Mást nem tehet. Úgy látszik nem képes elfelejteni önmagát.

Dobogókő, 2003.

GROMON ANDRÁS

AZ ÉRVELŐ JÉZUS

A „keresztény köztudatban” Jézus abszolút tekintélyi alakként él, olyanként, aki „kinyilatkoztatta”, megfellebbezhetetlenül közölte tanítását, követelményeit, és elvárta, hogy követői „gondolkodás nélkül” elfogadják, egyszerűen elhiggyék mindazt, amit mond.

Kétségtelen, hogy Jézusnak vannak „tekintélyi” vagy legalábbis tekintélyi jellegű kijelentései. Például: „A szombat lett az emberért, nem pedig az ember a szombatért”; „Senki sem jó, csak egy valaki: Isten”; „Könnyebb a tevének átmennie a tű fokán, mint a gazdagnak bemennie Isten országába”; „Semmiképp sem hagyaték itt kő követ, amelyet majd le ne rombolnának” (Mk 2,27; 10,18; 10,25; 13,2) – de ebbe a kategóriába sorolhatjuk az „Ámen, mondom nektek”-kel kezdődő mondásokat, a „nyolc boldogság” (Mt 5,3-10) megállapításait vagy ún. antitéziseket is (Mt 5. f.: „Hallottátok, hogy megmondattam a régieknek – én viszont azt mondom nektek...”), ám bár ez utóbbiakat éppenséggel lehetne a szerénység megnyilvánulásának is tartani: „Hallottátok, hogy... – nekem viszont az a véleményem...”

Mindenesetre a szinoptikus evangéliumokban nem találkozunk Jézusnak olyan megnyilatkozásaival, amelyek közvetlenül vagy közvetve azt kívánják, hogy bármit is elhiggyünk neki, csak azért, mert ő mondja. Viszont számtalanszor lehetünk tanúi annak, hogy megindokolja, érvekkel támasztja alá kijelentéseit vagy erkölcsi követelményeit.

Másfelől nemcsak maga gyakorolta a logikus, érvelő-következtető gondolkodást, hanem hallgatóitól is elvárta, mégpedig a legsúlyosabb, az „isteni igazságokat” érintő kérdésekben is, általános érvénnyel: Lukács evangélista szerint (12,54-57) a tömeghez intézte a következő szavakat, alighanem azért, mert az emberek túlságosan is igazodtak különféle tekintélyekhez, írástudókhoz, farizeusokhoz, főpapokhoz: „Amikor látjátok, hogy felhő támad nyugatról, rögtön azt mondjátok: »Eső jön!«, és úgy is történik. És amikor látjátok, hogy déli szél fúj, azt mondjátok: »Tikkasztó hőség lesz!«, és úgy történik... A föld és az ég arculatának megítéléséhez értetek... **Miért nem ítéletek meg magatok azt is, mi a helyes Isten szemében?**”

Ugyanezt a logikus gondolkodást szellemi ellenfeleitől is számon kérte, és amikor azok nem voltak hajlandó erre, megtagadta tőlük a választ (Mk 11,27-33): Miután kiutasította a jeruzsálemi templomból a kereskedőket és a vásárlókat, odamentek a főpapok, az írástudók és a vének, és így szóltak hozzá: „Milyen hatalommal teszed ezeket? Vagy ki adta meg neked ezt a hatalmat, hogy ezeket tedd?” Mire Jézus ezt mondta nekik: „Ellenkérdést intézek hozzátok: **Nevezetek meg egyetlen ésszerű indokot, és feleljetek nekem, akkor megmondom majd nektek, milyen hatalommal teszem ezeket! A János által végzett alámerítés Istentől való volt-e, vagy emberektől? Feleljetek nekem!**” Erre fontolgatták magukban a dolgot, mondván: „Ha azt mondanánk: Istentől, azt fogja mondani: Miért nem ajándékoztátok hát meg bizalmatokkal? Inkább mondjuk azt: Emberektől?” Félték azonban a néptől, mert Jánosról mindenki azt tartotta, hogy valóban próféta volt. Ezért így feleltek Jézusnak: „Nem tudjuk.” Erre Jézus is így szólt hozzájuk: „Akkor én magam sem mondom meg nektek, milyen hatalommal teszem ezeket.”

Van még egy nagyon érdekes példa arra, milyen nagyra értékelte Jézus az „értelmes beszédet”; olyan

nagyra, hogy annak hatására még saját elképzelésén is hajlandó volt változtatni (Mk 7,24-30): Egy alkalommal útra kelt, és elment a jobbára pogányok lakta Tírusz határvidékére, ahol bement egy diaszpórazsidó házába, mert azt akarta, hogy senki se tudja meg ottlétét, de nem maradhatott rejtve. Ellenkezőleg, rögtön hallott róla egy asszony, akinek volt egy tisztátalan szellem hatása alatt álló kislánya. Eljött, és Jézus lábai elé vetette magát. Az asszony görög volt, szír-föníciai származású, mégis arra kérte őt, hogy űzze ki lányából a démont. Ekkor talán valamelyik tanítvány, de még valószínűbb, hogy a házigazda így szólt az asszonyhoz: „Engedd, hogy előbb a gyerekek lakjanak jól! Nem helyes ugyanis elvenni a gyerekek kenyerét, és a kutyák elé vetni”, utalva ezzel arra, hogy a zsidók szemében a pogányok gyakran csak „kutyáknak” számítottak. Az asszony viszont megfelelt neki, és így szólt hozzá: „Igen, uram! De a kutyák is esznek az asztal alatt a kisgyerekek morzsáiból.” Ekkor Jézus azt mondta neki: „**Erre az értelmes beszédre való tekintettel menj el, lányodból kiment a démon.**”

Az alábbiakban Jézus érveléseiből mutatok be jó néhányat. Kategorizálásuk többé-kevésbé önkényesnek minősíthető, de hát sokszor elég nehéz eldönteni, melyikbe sorolhatóak; annyi biztos, hogy nem lenne célszerű „ömlesztve” közölni őket.

Alapelvek indoklása

Jézus úgy látta, hogy az írástudók – a kor teológusai – annyira ragaszkodnak a vallási hagyományokhoz, hogy azokat állítják Isten akarata helyébe. Ezt a tényt, illetve ennek megengedhetelenségét így támasztotta alá (Mk 7,9-13): „*Mózes azt mondta: »Tiszteld apádat és anyádat!« Ti viszont azt mondjátok: »Ha valaki azt mondja apjának vagy anyjának: Korbán – vagyis [a templomnak szánt] áldozati ajándék – az, amivel hasznodra lehetnék«, akkor már nem engeditek meg, hogy az illető bármit is tegyen apjáért vagy anyjáért. Így helyezitek hatályon kívül Isten szavát hagyományotok révén, amelyet ti magatok tettetek hagyománnyá.*”

Ennél is szemléletesebben magyarázta meg értetlenkedő tanítványainak, hogy semmilyen étel, az ún. tisztátalanok sem tehetik Isten szemében „tisztátalanná”, azaz értéktelenné az embert (Mk 7,17-23; érdemes fölfigyelni arra, hogy kérdéseiben a racionális gondolkodást kéri számon): „*Ti is ennyire értetlenek vagytok? Nem fogjátok föl, hogy semmi, ami kívülről megy be az emberbe, nem teheti tisztátalanná, mivel nem a szívébe megy, hanem csak a gyomrába, majd pedig a budiba kerül? Viszont ami kijön az emberből, az teszi tisztátalanná az embert; ugyanis belülről, az ember szívéből jönnek elő a gonosz gondolatok, és ezek valóban tisztátalanná teszik az embert.*”

Általános érvényű alapelv, hogy senki sem képes két csúcscsérték szerint élni – sem elvben, sem a gyakorlatban. Senki sem tarthat egyszerre két dolgot a legfontosabbnak, a csúcson mindenkinek az értékrendjében csak egy valami állhat, és ténylegesen mindig csak egy valami áll is:

amikor valaki cselekszik, mindig egyetlen csúcscsérték szerint jár el, az ő tényleges csúcscsértéke szerint. A maga korának nyelvén Jézust ezt így fogalmazta és indokolta meg (Mt 6,24): „*Senki sem képes két úrnak szolgálni: ugyanis vagy gyűlölni fogja az egyiket, és szeretni a másikat, vagy ragaszkodni fog az egyikhez, és meg fogja vetni a másikat.*” A „gyűlölni/szeretni” értelme itt: háttérbe szorítani/előnyben részesíteni; ezt tudva még meggyőzőbb Jézus érvelése, hiszen tényleg lehetetlen valamit egyszerre előnyben is részesíteni, meg háttérbe is szorítani. Azután levonja a súlyos következtetést: „*Nem vagytok képesek Istent is szolgálni, meg a Pénzt is.*” (Fontos észrevenni, hogy Jézus nem arról beszél, hogy „nem szabad”, hanem arról, hogy „nem lehetséges”!)

Amikor egy alkalommal Jézus és tanítványai Kafarnaumba érkeztek, odamentek Péterhez a templomadó beszédői, és megkérdezték tőle: „A ti mesteretek nem fizeti a templomadót?” Ő így szólt: „De igen.” Nem derül ki, hogy Péter mire alapozta határozott igenlő válaszát, talán az a legkézenfekvőbb feltételezés, hogy enyhíteni akarta a várható konfliktust, és úgy értette az „igen”-t, hogy Jézus majd meg fogja fizetni. Otthon aztán – rávezetve Pétert a logikus gondolkodásra – Jézus megindokolta elvi adómegtagadását: „*Mit gondolsz, Simon? A földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót? Fiaiktól, vagy az idegenektől?*” Amikor pedig Péter azt mondta: „Az idegenektől”, Jézus kimondta a nyilvánvaló következtetést: „*Akkor tehát a fiak szabadok!*” Vagyis: Jézus szerint a templomhoz fűződő viszonyt (is) az Istenhez fűződő viszonynak kell meghatározni, az pedig, ha helyes, akkor nem hatalomra és jogra épülő, hideg uralmi viszony, mint a földi uralkodók és alattvalóik között. Csak egy világi módon felfogott „Isten országában” lenne helyénvaló a templomadó (avagy „egyházi adó”). Isten azonban Atyánk, az apák pedig nem adóztatják meg fiaikat. Ez a családiasság végét jelentené. A fiak szabadok (Mt 17,24-27).

Jézus más-más képpel/példázattal érvelve, ismételten rámutatott arra, hogy szavainak hallgatása (és személyének/küldetésének elismerése) semmit nem ér, ha azt nem követi tanításának tettekre váltása. A legismertebb változat a Hegyi beszéd végén található (Mt 7,24-27): „*Mindaz, aki hallgatja a szavaimat, de nem váltja tettekre őket, hasonlatos az ostoba emberhez, aki homokra építette házát. Amikor aztán esett az eső, és jöttek az árvizek, és fújtak a viharos szelek, beleütköztek abba a házba, az összedőlt, és nagy volt a romlása.*” – Ritkán szokták idézni a következő, könnyen megfejthető kis példázatot (Mt 21,28-31): „*Mit gondoltok? Egy embernek volt két fia. Odament az elsőhöz, és ezt mondta: »Fiam, menj dolgozz ma a szőlőben!« Az így felelt: »Igen, uram!« De nem ment el. Aztán odament a másikhoz, és ugyanazt mondta neki. Az így felelt: »Nem akarok.« Később azonban megbánta, és elment. A kettő közül melyik teljesítette az apa akaratát?*” – A harmadik példázat (Mt 25,1-4) csak akkor mutatkozik meg világosan, ha leválasztjuk róla az evan-

gélista értelmező kiegészítését (5-12. v.): „Isten országával úgy áll a dolog, mint azzal a tíz szűzzel, akik fogták fáklyájukat, és kimentek a vőlegény fogadására. Közülük öten ostobák voltak, öten pedig okosok, az ostobák ugyanis magukkal vitték ugyan fáklyájukat, de olajat nem vittek magukkal, az okosok viszont fáklyájukkal együtt olajat is vittek edényekben.” Magyarul: ahogyan az olaj nélküli fáklya („az áram nélküli villanykörte”) semmit sem ér, úgy Jézus szavainak hallgatása sem, ha valaki nem követi azokat. – Mindhárom esetben arról van tehát szó, amit a Jakab-levél is visszatérően hangsúlyoz, például így: „Mit használ, ha valaki azt mondja, hogy van hite, cselekedetei azonban nincsenek? Vajon üdvözítheti őt a hit? ... Amint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is holt tetek nélkül” (Jak 2,14-26; ld. még Jak 1,22-27).

Megindokolt erkölcs

Jézus rendszeresen megindokolta erkölcsi követelményeit is, ami nagyon is érthető, ha arra gondolunk, hogy ezek a követelmények messze felülmúlják a bevett „hétköznapi” erkölcsiséget”, az ún. tisztességetikát, és nem kisebb mércét állítanak, mint magának Istennek az erkölcsiségét (Lk 6,36): „Válgatok olyan irgalmassá, mint amilyen irgalmas a ti Atyátok!” Ennek legkiemelkedőbb megnyilvánulása az ellenszereget (Lk 6,35), amit Jézus így indokolt meg (Lk 6,32-34): „Ha csak azokat szeretik, akik szeretnek titeket, miféle jóság lakik bennetek? Hiszen a bűnösök is szeretik azokat, akik szeretik őket! És ha csak azokkal tesztek jót, akik jót tesznek veletek, miféle jóság lakik bennetek? Hiszen a bűnösök is ugyanezt teszik! És ha csak azoknak adtok kölcsön pénzt, akiktől reméletek, hogy meg is kapjátok, miféle jóság lakik bennetek? A bűnösök is kölcsönöznek a bűnösöknek, hogy ugyanannyit kapjanak vissza. Inkább ellenségeiteket szeressétek...”

Ezt aztán konkrétan alkalmazta és maga is gyakorolta Jézus a letartóztatásakor, amikor leintette a fegyveres erőt alkalmazó Pétert (Mt 26,52): „Tedd vissza a helyére a kardodat...”, megadva rögtön felszólításának indoklását is: „...mert mindazok, akik kardot ragadnak, [az általuk megragadott] kard által vesznek el!” A felszínes, közhelyeszerű értelmezéssel szemben ez azt jelenti, hogy aki erőszakot alkalmaz, az éppen ezáltal automatikusan „elvész”: kiesik „Isten országából”, a szeretet világából, és lelki-szellemi-erkölcsi értelemben halott lesz, ahogyan a „tékozló fiúról” is azt mondja az apja (Lk 15,24-32): „...elveszett, ...halott volt” (amíg bűnbánatot nem tartott). – De lássunk két „hétköznapi” példát is.

A tanítványok egyszer elfelejtettek elegendő kenyeret beszerezni, és csak egy kenyér volt velük; mindjárt vitatkozni is kezdtek egymással, nyilván arról, hogy ki a felelős, és hogy kinek jusson abból az egyből (Mk 8,14-16). Amikor Jézus észrevette, hogy vitáznak, a korábbi két nagy kenyérmegosztásra (nem „kenyérszaporításra”) utalt vissza (Mk 6,35-44; 8,1-10), és egyfelől ismét a logikus gondolkodást kérte számon tanítványain (Mk 8,17): „Miért vitatkoztok azon, hogy nincs kenyereitek? Még

mindig nem fogjátok föl, és nem is értitek?” (vö. főttebb, Alapelvek indoklása, 2. bek.: Mk 7,17-23!), másfelől a korábbi példákkal világította meg a mostani teendőt (Mk 8,19-21): „Nem emlékeztek, hogy amikor az öt kenyeret megtörtem...? És amikor hét kenyeret törtem meg...? Még mindig nem értitek?” „Megtörni” a biblikus szóhasználatban annyi, mint megosztani (vö. Iz 58,7: „Törd meg kenyeredet az éhezőknek...”), tehát azt kellett volna megérteniük, hogy ha kevés enivaló van, akkor nem vitatkozni kell, hogy kinek mi jusson belőle (és főképp nem kizárni valakiket), hanem ami van, azt meg kell osztani...

Az ember persze számtalanszor kerül olyan helyzetbe, amikor nagy a csábítás, hogy ne a jézusi erkölcsiség elvei szerint cselekedjen, vagy egyszerűen úgy érzi, hogy nincs ereje megfelelni a magas eszménynek. Ezekben az esetekben érdemes megfontolnia Jézus szemléletes buzdításának logikáját (Mk 9,45): „Ha csapdába ejt a lábad, vágd le! Jobb neked sántítva életben maradni, mint ha mindkét lábad birtokában a holtak gödrébe vetnek!” E mondas háttere az, hogy a korabeli felfogás szerint a róka inkább lerágja beszorult mancsát, ha csapdába esik, semmint hogy bevárja a vadászt, és az agyonverje. Azaz egy tagot feláldozni az életért: okossággal párosult élni akará. Jézusi üzenete pedig az, hogy az Isten országába, a szeretet világába tartozás kedvéért – egyszerűbben: annak érdekében, hogy megmaradhassunk a szeretetben – szükség esetén érdemes minden ezzel szemben álló dolgot „fömládozni” (vö. Mt 13,44-46).

Érvek Isten jósága mellett

Az itt következő példákat – legalábbis részben – sorolhattuk volna az előző kategóriába is, mivel kétségtelenül tartalmaznak erkölcsi jellegű mondanivalót is. Elsősorban azonban Isten jóságáról akarják érzékletes képekkel/hasonlatokkal meggyőzni a hallgatót, mégpedig sajátos „érvelési technikával”, a kisebbről a nagyobbra következtetés (*a minori ad majus*) módszerével.

Ami a megélhetést illeti, Jézus azt mondja (Mt 6,25-30): „Nézzétek meg az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak, csűrökbe sem gyűjtenek, mennyei Atyátok mégis táplálja őket. Nem értek-e ti sokkal többet náluk? ... Figyeljétek meg a mező liliomait, hogyan növekednek! Nem fáradoznak, és nem is fonnak! De azt mondom nektek: Salamon minden pompájában sem volt úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ám ha Isten ilyen [előkelően] öltözteti a füvet, amely ma a mezőn áll, holnap meg kemencébe vetik, nem sokkal inkább titeket, csekély bizalmúak?” (Ahhoz, hogy meggyőzőnek érezhessük ezt az érvelést, természetesen figyelembe kell vennünk – egyebek mellett! – azt, hogy a madarak is utánajárnak táplálékuknak, és a liliomok is elvégzik a fotoszintézist...)

Ugyanezt két másik példázattal is megfogalmazta Jézus (Lk 11,5-8 és 18,1-5): „El tudjátok képzelni, hogy ha valakinek közületek van egy barátja, és elmegy hozzá az éjszaka közepén, és azt mondja neki: »Barátom, adj kölcsön nekem három kenyeret, mivel beállított hozzám egy úton lévő barátom, és nincs mit elébe tennem!«, akkor az

majd így felel: »Ne fárassz! Már rég bereteszeltük az ajtót, és gyermekeim itt vannak velem a fekhelyen: Nem tudok felkelni, hogy odaadjam neked.«? – „Volt egy városban egy bíró, aki Istent nem félte, emberrel nem törődött. Volt pedig abban a városban egy özvegyasszony is, aki ismételten elment hozzá, és azt mondta: »Szolgáltass nekem igazságot ellenfelemmel szemben!« A bíró egy ideig vonakodott, de azután ezt mondta magában: »Ha Istent nem félem és emberrel nem törődöm is, hát azért, mivel fáraszt engem ez az özvegyasszony itt, igazságot szolgáltatok neki, nehogy állandó jövetelével lassanként teljesen kimerítsen.«” – Ha már egy átlagos barát, sőt egy tisztességtelen bíró is eleget tesz a hozzá forduló kérésének, mennyivel inkább biztosak lehetünk abban, hogy Isten megadja nekünk, amire ténylegesen szükségünk van.

Az iméntiek alapján már érthető Jézus buzdítása (Mt 7,7-8), annak indoklása (Mt 7,9-10) és az indoklásból levont következtetése (Mt 7,11): „Kérjétek, és Isten adni fog nektek! Keressetek, és találni fogtok! Zörgessetek, és Isten majd ajtót nyit nektek! – Avagy közületek ki az az ember, aki követ ad oda a fiának, ha az kenyeret kér, vagy kígyót ad oda neki, ha halat kér? – Ha tehát ti, bár rosszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad majd a ti mennyei Atyátok jókat azoknak, akik kérik tőle!”

Ami pedig az üldöztetést és az esetleges erőszakos halált illeti (de kiterjeszhetjük ezt általánosságban minden szenvedésre), Jézus így érvel (Lk 12,6-7): „Nemde öt verebecskét pár fillérért árulnak? De azért Isten egyikükről sem feledkezik meg. Nektek pedig még a fejetek hajszálait is mind számon tartja! Ne féljétek! Ti az összes verebeknél többet értek számára.” (Persze ez nem meggyőző, ha csak az e világi valóságot tartjuk szem előtt...)

Jézusnak alighanem már kortásai is ellene vetették, hogy a valóságban túlságosan is sokszor nem érvényesül Isten „gondviselése”, és túlságosan is sok az égbekiáltó szenvedés, és föltehették neki az örök kérdést: Mindez hogyan egyeztethető össze Isten jóságával? Feltételezhetően erre a kérdésre (vagy a tanítványoknak az Isten országa megvalósulásával kapcsolatos kétkedésére) mondta el válaszul a következő kettős példázatot (Lk 14,28-32): „Ki az közületek, aki ha nagy házat akar építeni, nem ül le előbb, s nem számítja ki a költséget, hogy telik-e neki a befejezésig? Nehogy aztán, ha lerakta az alapot, de az építkezést véghez vinni nem volt ereje, mindenki, aki ezt észreveszi, gúnyolni kezdje, mondván: »Ez az ember elkezdett építkezni, de nem volt ereje véghez vinni!« Vagy ki az a király, aki hadba vonul egy másik király ellen anélkül, hogy előbb leülne, és haditanácsot tartana, vajon képes-e tízezer harcosával szembeszállni azzal, aki húsz-ezerrel jön ellene? Ha pedig mégsem, akkor követséget küld, amikor amaz még távol van, és meghódol neki.” – A kisebbről a nagyobbra következtetés logikája pedig ezt a mondaivalót sugallja: Ha már egy normális építkező is úgy jár el, hogy... Ha már egy normális király is előbb

meggondolja, hogy... Mennyivel inkább feltételezhetitek, hogy Isten is meggondolta a dolgot, mielőtt belevágott volna emberteremtő vállalkozásába...

Megvédett gyakorlat

Jézus sokszínűen ontja érveit, amikor megvédi „lelkipásztori gyakorlatát”, nevezetesen azt, hogy miért ül egy asztalhoz, azaz vállal közösséget a lenézett és a társadalomból kitzasztott bűnösökkel.

Ezt már működése elején felrötták neki a farizeusok – pontosabban ekkor még udvariisan a tanítványainak: „Hogyhogy a vámosokkal és bűnösökkel eszik együtt?” Jézus azonban meghallotta a kérdést, és mindjárt megadta nekik a magyarázatot (Mk 2,17): „Nem az erejük teljében lévőknak van szükségük orvosra, hanem azoknak, akik rosszul vannak. Nem azért jöttem, hogy »igazságosakat« hívjak meg, hanem kitzasztott bűnösöket.” Válaszának első fele nem kíván kommentárt, legfeljebb azt érdemes hangsúlyozni, hogy Jézus a bűnöst nem „bűnözőnek” tartja, aki büntetést érdemel, hanem „betegnek”, akinek orvosra van szüksége. Válaszának második felét illetően azonban érdemes megjegyzést fűzni a súlyosan ironikus „igazságosak” kifejezéshez. Ennek egyik lehetséges jelentése: Az igaz[ságos]aknak, pontosabban: a magukat igaznak/igazságosnak tartóknak nincs szükségük meghívásra: ők úgy tudják, hogy jogosan meghívottak. A másik: Az igazságosság emberei nem akarják, hogy bármit is ajándékba kapjanak, mert úgy képzelik, hogy ők jogszerűen „megszolgálják a bérüket”. Jézus azonban rámutat arra, hogy Isten más, mint amilyenek a mózesi törvény ábrázolja (annak értelmében Istennek – „a mérleg törvénye” szerint – igazságosan meg kell torolnia mindent bűnt, s ettől csak megfelelő engesztelés esetén tekinthet el); ő ilyen „igazságtalan”: abszolút megmentői akarata mindenkire vonatkozik, ezért ingyen, feltétel nélkül árasztja jóságát azokra is, akik „nem érdemelték ki” (vö. Mt 20,1-15), ahogyan napját is fölkelte jókra és gonoszokra egyaránt (Mt 5,45).

Lukács evangéliuma szerint hasonló helyzetben, amikor a farizeusok és az írástudók ismét zúgolódtak, mondván: „Ez jó fogadtatásban részesít bűnösöket, és együtt eszik velük” (Lk 15,2), Jézus két példázattal és egy nagy ívű példabeszéddel védte meg eljárását. Az utóbbit, „a tékozló fiú” példabeszédét nem szükséges idéznünk (Lk 15,11-32), de a két példázat érvelését érdemes (Lk 15,3-10): „El tudjátok képzelní, hogy ha közületek egy embernek száz juha van, és elveszít közülük egyet, nem hagyja ott a kilencvenkilencet a pusztában, nem megy az elveszett után, amíg meg nem találja? És ha megtalálta, örvendezve a vállára veszi, és hazamenvén, összehívja barátait és szomszédait, és azt mondja nekik: »Örüljétek együtt velem, mert megtaláltam az elveszett juhomat!« ... Vagy ki az az asszony, akinek ha tíz drachmája van, és elveszít egy drachmát, nem gyújt mécsest, nem söpri ki a házat, és nem keresi gondosan, amíg meg nem találja? És ha megtalálta, összehívja barátnőit és szomszédasszonyait, és azt

mondja: »Örüljetekek együtt velem, mert megtaláltam az elveszett drachmát!«...»

Az előbbi esetekben a farizeusok csak „általánosságban”, csoportként kaptak oktatást, Jézus azonban nem habozott ugyanezt megtenni személyre szólóan is, mégpedig olyan alkalommal, amikor egy farizeus vendégségbe hívta őt (Lk 7,36-50): Ekkor egy asszony, aki bűnös életet élt a városban, megtudta, hogy asztalhoz telepedett a farizeus házában; alabástrom edényben illatos olajat hozott, sírva megállt mögötte, a lábánál, könnyeivel kezdte öntözni a lábát, hajával letörölte, csókolgatta a lábát, és megkenté az illatos olajjal. Amikor meglátta ezt a farizeus, aki meghívta, így szólt magában: „Ha ez próféta volna, tudná, kicsoda és miféle ez az asszony, aki őt érinti; hogy bűnös.” Erre Jézus ezt mondta neki: „Simon, van valami mondanivalóm számodra.” Mire ő így szólt: „Mester, mondd!” Jézus pedig így indokolta meg viselkedését: „Egy hitelezőnek két adósa volt. Az egyik ötszáz dénárral tartozott, a másik ötvennel. Mivel nem volt miből megadniuk, mindkettőnek odaajándékozta. Mármost melyikük fogja jobban szeretni őt?...”

Lefegyverző Jézusnak ez a „gyermekien egyszerű” kérdése. Ez az egyszerű kérdés- és érvelésmód már-már „gyilkos ironiával” mutatkozott meg egy béna gyógyításakor (Mk 2,1-12): Látva a béna, ill. az őt szállítók bizalmát, Jézus közli a békával: „Gyermekem, Isten megbocsátja bűneidet.” Erről azért kellett biztosítania, mert akkoriban teljesen általános nézet volt, hogy minden betegség Isten büntetése valamilyen bűnért. Az ott ülő írástudók azonnal föllázadnak Jézus „eretnksége” ellen: „Ki ez, hogy így mer beszélni? Istent gyalázza!” Az ő felfogásuk szerint ugyanis Jézus azt gyalázta, ami Istenben a legistenibb, vagyis hogy abszolút igazságosan jutalmaz és büntet. Tehát nem lehet csak úgy dobálózni az ingyenes bűnbocsánattal (a béna még csak bocsánatot sem kért...)! Jézus azonban megkérdezi tőlük: „Miért fontolgtjátok ezeket szívetekben? Mi könnyebb? Azt mondani a békának: Isten megbocsátja bűneidet!, vagy azt mondani: Állj fel, fogd hordágyadat, és járjálj!?” Nyilvánvaló: egyformán könnyű mondani! De az írástudók még azt a semmi fáradságot nem igénylő segítséget sem akarják megadni a békának, hogy azt mondják neki: „Ne aggódj! Isten megbocsátja bűneidet!” (és ezzel feloldják lelki györcsét, ami aztán esetleg testi gyógyulását is eredményezheti), hanem azt akarják, hogy „érvényesüljön Isten igazságossága”: maradjon beteg, „elnyerve bűnei méltó büntetését”.

Ugyancsak óvodás korú gyerekek számára is könnyen megválaszolható kérdéssel (Mk 3,4) védte meg Jézus azt az eljárását, hogy szombati napokon is gyógyított (ha valaki szándékosan megszegte a szombat törvényét, rabbinikus felfogás szerint megkövezéssel ki kellett végezni...): „[Isten részéről] megengedett dolog-e szombaton jót tenni vagy rosszat tenni, életet megmenteni vagy megölni?” Bármilyen kockázatos volt is, Jézus az ellenfeleit is gondolkodásuk (konkrétan istenképük) átalakítására akarta ösztönözni, mert őket is meg akarta gyógyítani, meg akarta menteni...

Különleges, egyszerre teológusi és köznapi (vagy ha úgy tetszik: ünnepi) módon indokolta meg Jézus a maga és tanítványai nem-bőjtölő gyakorlatát, amikor a farizeusok és Keresztelő János tanítványai számon kérték (Mk 2,18-19). Ezt a költői kérdést tette föl nekik: „Vajon böjtölhet-e a násznép, ha a vőlegény velük van a lakodalmas teremben?” Nekünk már magyarázatra van szükségünk ennek megértéséhez, de kortársai minden további nélkül értették (vagy érthették, ha akarták): Az ószövetségi próféták gyakran nevezték Istent Izrael népe vőlegényének (Iz 54,5; 61,10-11; 62,4-5; Jer 2,2; Ez 16. f.; Oz 2,18). Jézus pedig azt élte át a Jordánba történt alámerítkezésekor, hogy nem kell tovább várakozni („Itt a kedvező idő”), mert Isten jelen van, mégpedig nem leszámolásra kész Bíróként (ahogyan Keresztelő János prédikált róla), hanem szerető Édesapaként, avagy az itteni képet használva, népének szerető Vőlegényeként. Ha pedig a vőlegény jelen van a lakodalmas teremben, akkor ez örömmel tölti el a násznépet, s az képtelen lesz böjtölni. Isten közelségének ismertetőjegye tehát az öröm, a víg evés-ivás, nem pedig a komor böjtölés (ami a korabeli gyakorlatban az Isten távolléte miatti szomorúságot fejezte ki, illetve Isten uralmának eljövételét akarta siettetni).

Idézetekkel felvértezve

Jellemzőnek nem mondhatjuk, de néhány esetben előfordult, hogy Jézus az Ószövetségből vett idézettel támasztotta alá küldetését, vagy védte meg tanítását.

Működése elején Izajás próféta önértelmezését alkalmazta magára a názáreti zsinagógában (Lk 4,18-19): „Az Úr Lelke szállt le rám..., hogy megvigyem az örömmüzenetet a nyomorgóknak; elküldött engem, hogy meggyógyítsam a megtört szívűeket, követként kihirdessem a szabadságot a raboknak, s az elvakítottoknak szemük felnyílását, szabadon bocsássam a meggyötörteket, és követként kihirdessem az Úr kedves esztendejét...” (Érdemes tudatosítani, hogy e szöveg felolvasásakor kihagyta annak végét: „...és bosszújának napját”!)

Jézus személyével kapcsolatban a kortársak legsúlyosabb kérdése az volt, hogy a Messiásnak tartja-e magát. Egy alkalommal erre is kérdéssel válaszolt (Mk 12,35-37): „Hogyan mondhatják az írástudók, hogy a Messiás Dávid fia? Hiszen maga Dávid mondta a szent Lélek által: »Így szólt az Úr az én uramhoz: Ül a jobbkezem felől, amíg ellenségeidet lábaid alá vetem!« Maga Dávid mondja őt »úrnak« – de akkor hogyan »fia« neki? – Kétségtelenül nehéz értelmezni ezeket az „úr” és a „fiú” elnevezésekre épülő mondatokat, a legvalószínűbbnek az alábbi két magyarázatot tarthatjuk: a) A 110. zsoltár 1. verséből vett érvel a mellett tör lándzsát, hogy az igazi messiás (ő maga) szellemi értelemben nem „fia”, azaz alárendeltje, hanem „ura”, vagyis feljebbvalója Dávidnak, tehát nem kell hozzá igazodnia: nem kell fegyverrel e világi uralmat megvalósítania (vagyis érvénytelen az ellenségek láb alá vetésének programja). b) Rámutatva az

isteni sugalmazásának tartott zsolnárszöveg belső ellentmondására („a Dávid-fia Messiás *ura* Dávidnak”), Jézus arra világít rá, hogy „a szent Lélek által szóló” Dávid tévedett, mert *semmiféle* messiás („Isten földi helytartója”) nem létezik, hiszen Isten maga az egyetlen „úr” (Mk 12,29!), és ezért az általa akart „világrendben”, a szeretet rendjében („Isten országában”) *semmiféle* emberi uralomnak nincs helye (Mk 10,40!) – Akár az első, akár a második értelmezést fogadjuk el, Jézus érvelésének lényege, hogy elhatárolódott a korabeli messiási várakozástól.

A házassági elválást tiltó felfogását is bibliai hivatkozással támasztotta alá (Mk 10,6-9): „*Isten a teremtés kezdetétől fogva férfivá és nővé tette az embereket*”, majd levonta a következtetést: „*Amit tehát Isten összekötött, ember ne válassa szét!*” – Izgalmas sajátossága ennek az érvelésnek, hogy Jézus szentírási idézetet (1Móz 1,27) állított szembe egy másik szentírási idézettel (5Móz 24,1), amely megengedte a válást...

KIRÁLY IGNÁCZ BOKOR ÉS A VALLÁSOK

Az ember el akarja magát helyezni a létezés széles skáláján. Amikor nála alacsonyabbnak gondolt létsíkokhoz viszonyítja magát, akkor ilyeneket fogalmaz: „Hajtsátok uralmatok alá a földet.” Mintha minden csakis az emberért létezne. Mintha nem lenne sajnos igaz Zarathustra mondata: „Az ember a földnek vagy atyja, vagy rablója.” „Az őskor a természetet atyai szemmel művelte”-veti ez ellen az ősi hagyományokat pozitívan értelmező Hamvas Béla. Tény, hogy a primitív ember és a modern civilizációjú ember inkább csak eszközeiben és hatékonyságában tér el a természet leigázásának területén. Az ember azonban emellett azt is megtapasztalja, hogy maga is nagyok kicsi, törekeny és „gyarlandó”, vagyis gyarló és halandó. „Gondolkodó nádszál” (Pascal). Ezért el kell ismernie, hogy van nála nagyobb erő. Nevezheti ezt a természet törvényének, nevezheti Istennek. Most a vallásokhoz való viszony kapcsán csak az istenhívőkkel foglalkozunk. A Bokorhoz tartozók hívó emberek. Hívők, hívségesek, hűségesek a meglátott és belátott értékekhez, melynek alapja Jézus Istene. Fejlődőképes hívők szeretnének lenni. Hívők vagyunk akkor is, ha ezt sajátosan, egyénre szabottan fogalmazzuk meg. Nekünk nincs „Hiszekegyünk” (Credo) a szó dogmatikai értelmében. Van viszont hiszekegyünk a szó jézusi értelmében („Fatimai hiszekegy”) és egyéni megfogalmazásaink formájában. Ez megfogalmazza azokat a tanbeli, morális, spirituális tételeket, melyekhez igyekszünk igazodni. Ennek tükrében lehet beszélni a vallásokhoz való viszonyulásunkról. „Vallás sok van, igazság csak egy” (Lao-ce), mely igazság szerintünk azt jelenti, hogy jézusian szeretni értelmes dolog és emberhez méltó.

1./ Vallomás a vallás fogalmáról.

A vallás olyan emberek által kialakított struktúra, mely az adott emberek, kultúrák istenképére, emberképére és világképére épül. Ezt az adott embercsoport úgy fogalmazza meg, hogy ők az ő Istenük irányítása szerint működnek. Istenük földi, emberi tekintélyeken keresztül irányítja életüket. Irányítja, hogy ki számukra az ő Istenük és mit vár el tőlük. A vallások emberi alkotások. Égre tekintő emberek alkotásai. A vallások hordozhatják a teremtésből és az emberi lelkiismeretből is kiolvasható egyetemes igazságokat. Ilyenek, hogy jónak kell lennünk, és amit szeretnénk, hogy velem tegyenek, azt tegyem én is másnak... A probléma ott kezdődik, ha az adott embercsoport a maga vallását felsőbbrendűnek, kiváltságosnak hirdeti és éli meg a többiekhez viszonyítva. Pedig az éremnek másik oldala is van: „Nem csak az különbözik, aki különb, az is, aki silányabb!” (Sánta F.). „A kiválasztottság örülete (Isten csak értünk van!) a csecsemő megtartott egoizmusa.” (K. Herbst). Holott már serdülő korban is belátjuk, hogy Isten mindenekfelett és mindenekben benne lévén jó. Amint a nap is mindenkire süt, az eső is mindenkire hull. A vallási egoizmus a „MI” tudat kóros megnyilvánulása. Jézus Istene atyja és anyja minden embernek (Tékozló fiú története). Vallási hovatartozásától függetlenül. Csak a vallásilag csecsemőkorban rekedt ember képzelheti, hogy az ő igazsága a tévedhetetlen igazság. Csak ő képzelheti, hogy az ő vallása az egyedül üdvözítő. Már-már hitetlen beszéd ez? Mi hívők tudjuk, ha bemejünk vallani, hogy az ateizmus léte a vallások emberhez méltatlan megnyilvánulásainak terméke. „Tudás-szomj volt, mi messze vert körödből Jézus!”- kiált fel Ilylyés Gyula. Olyan vallásokat (kereszténységet) tapasztalt meg, melyek az emberi szellemet gúzsba kötötték. Mintha ezt Jézus is így tanította és élte volna. Az a Jézus, aki folyton személyes gondolkodásra, következtetésekre levonására biztatta hallgatóit. „A hiedelem addig áll, míg nem találkozik megfontolással” (Le Bon). Jézus nem alapított új vallást. Volt abból már akkor is elég. Nem építette a nem bizonyítható dolgokra a maga evangéliumát. „Az az igaz, ami igazolható”-vallotta Bulányi atya. Jézus a maga zsidó vallási életét, pontosabban az abban élő embereket akarta új belátásokra segíteni. A Bokor a maga kulturális beágyazottsági területén akarja ugyanezt. A keresztény vallások kialakulásában döntő szerepe Szt. Pálnak van. Abban is, hogy a Jézus által szándékolt Isten Országa helyett jött az egyház. De abban is, hogy Jézus üzenete, minden zavaró körülmény ellenére, eljuthatott hozzánk is.

2./ Ökumenikus szemlélet a Bokorban.

Az „ökumené” földkerekséget, világot jelent. A vallások közötti párbeszéd szavává is lett. Ennek a párbeszédnek alap szemlélete, hogy ne azt keressük, ami szétválaszt, hanem ami összeköt. Ez a közösen elfogadható értékek keresését, és a megtaláltaokról való kulturált párbeszédet jelenti. Az évtizedek során nyilvánvalóvá vált, hogy vannak viszonylag jól szót értő vallási felekezetek, pl. a keresztény felekezetek egymás között. Vannak nehezen szót értőek, pl. történelmi egyházak és a „szekták”.